

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHUVHILI (P2)

LARA 2017

MARAGA: 80

TSHIFHINGA: Awara 2^{1/2}

Bammbiri ili li na masiatari a 22.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Ni humbelwa uri ni vhale siatari ili nga vhuronwane ni sa athu u fhindula mbudziso.
2. Ni songo vhuya na edzisa u vhala bammberi lothe. Tolani thebulu ya zwi re ngomu kha siatari la 4 ni swaye nomboro dza mbudziso dzo vhudziswaho kha zwibveledzwa zwe na guda uno n'waha. Nga murahu ha izwo, vhalani mbudziso idzo ni nange dzine na tama u dzi fhindula.

3. Bammberi heli li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Vhurendi	(30)
KHETHEKANYO YA B: Nganea KANA Folukulo	(25)
KHETHEKANYO YA C: Dirama	(25)

4. Fhindulani MBUDZISO THANU dzo fhelela: THARU kha KHETHEKANYO YA A, NTHIHI kha KHETHEKANYO YA B na NTHIHI kha KHETHEKANYO YA C nga ndila i tevhelaho:

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI

VHURENDI HO RANDELWAHO – Fhindulani mbudziso MBILI.
VHURENDI VHU SONGO RANDELWAHO – Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE.

KHETHEKANYO YA B: NGANEA KANA FOLUKULO

Fhindulani mbudziso NTHIHI. I nga vha Nganea kana Folukulo.

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI.

5. KUNANGELE KWA PHINDULO KHA KHETHEKANYO YA B (NGANEA kana FOLUKULO) NA YA C (DIRAMA):

- Fhindulani mbudziso FHEDZI dza kha nganea/folukulo na kha dirama dze na guda.
- Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA C. Arali na fhindula mbudziso pfufhi kha KHETHEKANYO YA B, ni fanela u fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA C.
- Shumisani mutevhe wa u sedzulusa uri u ni thuse.

6. VHULAPFU HA PHINDULO

- Mbudziso ndapfu ya Vhurendi i tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 250 u ya kha a 300.
- Mbudziso ndapfu dza khethekanyo ya Nganea/Folukulo na ya Dirama dzi tea u fhindulwa nga maipfi a u bva kha a 400 u ya kha a 450.
- Vhulapfu ha phindulo dza mbudziso pfufhi vhu tea u langwa nga maraga dzo nekedzwaho/avhelwaho. Phindulo dza vhalingiwa dzi tea u pfufhifhadzwa dza dovha dza livhanywa.

7. Tevhedzani ndaela dzo nekedzwaho mathomoni a KHETHEKANYO INWE na INWE nga vhuronwane.

8. Nomborani phindulo dzanu kokotolo maelana na mutevhe wa u nombora wo shumiswaho kha ili bambiri la mbudziso.

9. Thomani KHETHEKANYO INWE NA INWE kha siatari LISWA.

10. Ndangatshifhinga yo anganywaho:

KHETHEKANYO YA A: I anganyelwa u swika kha minetse ya 40

KHETHEKANYO YA B: I anganyelwa u swika kha minetse ya 55

KHETHEKANYO YA C: I anganyelwa u swika kha minetse ya 55

11. Nwalani nga vhudele, nahone zwi vhaleaho.

THEBUĽU YA ZWI RE NGOMU

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI			
Vhurendi ho randelwaho/vhonwaho: Fhindulani mbudziso MBILI DZIÑWE na DZIÑWE.			
NOMBORO YA MBUDZISO	LUSHAKA LWA MBUDZISO	MARAGA	NOMBORO YA SIATARI
1. 'Zwila'	Mbudziso ndapfu	10	6
2. 'Lo tsha!'	Mbudziso pfufhi	10	7
3. 'Chris Hani'	Mbudziso pfufhi	10	8
4. 'Xuxuxu'	Mbudziso pfufhi	10	9
NA			
Vhurendi vhu songo randelwaho/vhonwaho: Mbudziso ya KHOMBEKHOMBE.			
5. 'Nnyi hafhu?'	Mbudziso pfufhi	10	10
PFESANI: Fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. Arali na fhindula mbudziso ndapfu kha KHETHEKANYO YA B, ni tea u fhindula MBUDZISO PFUFHI u bva kha KHETHEKANYO YA C. Kha KHETHEKANYO YA B na KHETHEKANYO YA C, fhindulani mbudziso nthihi-nthihi u bva kha KHETHEKANYO inwe na inwe.			
KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUĽOO			
NGANEA: Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha NGANEA dzo randelwaho.			
6. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso ndapfu	25	11
7. <i>Nandi ndi shenga?</i>	Mbudziso pfufhi	25	11
8. <i>Isha la Mitodzi</i>	Mbudziso ndapfu	25	13
9. <i>Isha la Mitodzi</i>	Mbudziso pfufhi	25	13
KANA			
FOLUKUĽOO: Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha FOLUKUĽOO yo randelwaho.			
10. <i>Khuvhanganyo ya folukuloo</i>	Mbudziso ndapfu	25	15
11. <i>Khuvhanganyo ya folukuloo</i>	Mbudziso pfufhi	25	15
KHETHEKANYO YA C: DIRAMA			
Fhindulani mbudziso NTHIHI fhedzi u bva kha dirama dzo randelwaho.			
12. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso ndapfu	25	18
13. <i>U lema hu fhira u lotshelwa</i>	Mbudziso pfufhi	25	18
14. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso ndapfu	25	20
15. <i>Tshilwavhusiku</i>	Mbudziso pfufhi	25	20

PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, fhindulani MBUDZISO NDAPFU NTHIHI na MBUDZISO PFUFHI NTHIHI.
A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.

MUTEVHE WA U SEDZULUSA

Shumisani uyu mutevhe wa u sedzulusa uri ni vhe na vhuṭanzi ha uri no fhindula tshivhalo tsho teaho tsha mbudziso.

KHETHEKANYO	MBUDZISO	TSHIVHALO TSHA MBUDZISO DZO TEAHO U FHINDULWA	LUSWAYO (✓)
A: Vhurendi (Vhurendi ho randelwaho/vhonwaho)	1–4	2	
A: Vhurendi (Vhurendi vhu songo randelwaho/vhonwaho)	5	1	
B: Nganea/Folukuloo (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	6–11	1	
C: Dirama (Mbudziso ndapfu kana Mbudziso pfufhi)	12–15	1	
<p>*PFESANI: Kha KHETHEKANYO YA B na YA C, ni tea u vha na vhuṭanzi ha uri no fhindula mbudziso NDAPFU NTHIHI na PFUFHI NTHIHI. A ni tei u fhindula mbudziso ndapfu MBILI kana mbudziso pfufhi MBILI.</p>			

KHETHEKANYO YA A: VHURENDI**VHURENDI HO RANDELWAHO/VHONWAHO**

Fhindulani mbudziso MBILI dziinwe na dziinwe kha NNA dzo vhudziswaho.

MBUDZISO YA 1: VHURENDI – MBUDZISO NDAPFU

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane ni kone u fhindula mbudziso i tevhelaho.

ZWILA – BR Mafhege

- 1 Vhubviwa ndi kule vhahashu,
- 2 Hone vhuiwa ho no vha tsini,
- 3 Midifho ya shango i vho nga makatshi,
- 4 Ndi elelwa mutamvu u tshee na thodzi.
- 5 Ni songo sea 'tho ngo tou funa',
- 6 Nungo u laṭa zwo tea,
- 7 Vhunga hu kale ri fhanu nṅa,
- 8 Tshi hulaho tshi tshi lwa ndi nngwe na ndau.
- 9 Vhushieni ndi bva ndi vhuelela hafhu,
- 10 Zwothe vha nnyitela ngauri nda shaya nungo,
- 11 Hu ḍi nga u tshimbila ndi ndede,
- 12 Ngeno makhafuni hu u tou kapudza.
- 13 Zwi a vhavha vhahashu u vha mulala,
- 14 Ngavhe U tshi funa ndi musi ndi tshi huma,
- 15 Nda vhuelela hafhu vhuswani,
- 16 Fhedzi hu fanela u khunyelela zwo tewaho.
- 17 Ndi tama zwiitwana zwa vhaswa maḍuvha ano,
- 18 Mitambo yo fhambanaho kule na ya misi ḷa,
- 19 He ra tamba mihumbulo ro pofula,
- 20 Fhedzi zwo vha zwo teana na tshifhinga.
- 21 Madambaulosha ro vha ri sa a ḍi,
- 22 Nge ndayo vha funzwa vhushieni,
- 23 Hu u lugisela vhumatshelo havho,
- 24 Tshifhinga na tshone tshi a laula.

Murendi kha itshi tshirendo u ṭoda u ri sumbedza uri ri tea u ṭanganedza uri hu bebwa tshi aluwaho, nahone vhutshilo ha muthu vhu langwa nga tshifhinga.

Nga maipfi a u bva kha a 250 u swika kha a 300, nwalani maanea ni tshi sengulusa ndila ye murendi a shumisa ngayo ndima/zwitanza u bvisela khagala ṭhalutshedzo ya tshirendo itshi.

[10]

MBUDZISO YA 2: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi tevhelaho.

LO TSHA! – NE Phaswana

- 1 Ndi newa nga nnyi tsanga,
- 2 Tsanga ya u pembela ndi pembele,
- 3 Ndi pembele bembela la mbofho
- 4 Mbofho dzo sutukaho dza khathukana,
- 5 Tsanga ndi newa nga nnyi?
- 6 Ndi newa nga nnyi tsanga,
- 7 Tsanga ya u pembelela mbofholowo,
- 8 Mbofholowo ya vhaṅe vha mavu,
- 9 Mavu a lino la Tshipembe ha Afrika,
- 10 Tsanga ndi newa nga nnyi?
- 11 Ndi newa nga nnyi tsanga,
- 12 Tsanga ya u pembelela zwifhetashango,
- 13 Zwifhetashango zwo shandukaho zwifhatashango,
- 14 Zwifhatashango zwo fhataho nga mulalo,
- 15 Tsanga ndi newa nga nnyi?
- 16 Ndi newa nga nnyi tsanga,
- 17 Tsanga ya u pembelela tshitangadzime tsha dzina,
- 18 Tshitangadzime tshe tsha vhanga mulilo,
- 19 Mulilo wa kunda maḍi u dzima,
- 20 Tsanga ndi newa nga nnyi?
- 21 Ndi newa nga nnyi tsanga,
- 22 Tsanga ya u pembelela gundo,
- 23 Gundo la vhuhali ha tshitalula,
- 24 Tshitalula tsho guguvhadzaho vhutswu,
- 25 Tsanga ndi newa nga nnyi?

- 2.1 Talutshedzani zwine murendi a toda u bvisela khagala nga mbudziso ya rethoriki i re kha mutaladzi/vese ya 5. (2)
- 2.2 Ndi ifhio thalutshedzo ine murendi a tama u i bvedza nga mitaladzi/vese dza 13–14 ? 'Zwifhetashango ... nga mulalo'. (2)
- 2.3 Talutshedzani muhumbulo muhulwane wa tshirendo itshi. (2)
- 2.4 Sedzani mitaladzi/vese dza 18–19: 'Tshitangadzime ... u dzima'.
Ipfi 'mulilo' li bvedza thekiniki/thikho/thodea ifhio ya vhurendi yo shumiswaho kha mitaladzi/vese idzo? Dovhani hafhu ni bvisele khagala uri i tutuwedza hani kupfesesele kwanu kwa itshi tshirendo. (2)

2.5 Ni a tendelana na na kuvhonele kwa murendi ku wanalaho kha mitaladzi/vese dza 23–24? 'Gundo la ... vhwtswu'.

Tikedzani phindulo yanu.

(2)
[10]

MBUDZISO YA 3: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi tevhelaho.

CHRIS HANI – LR Ndlovu

1 Lufu lwau lwa rengedisa khuda dza shango,
2 Mbilu dza vhatu dza dzikuswa sa maḁi a tshi dzikuwa
3 Lufu lwau lwo khanikha na he mbonzhe ha vha hu si na
4 Na vha sa athu u bebwa mudzinginyo uyu vho u pfa
5 Vha tetemela ngomu vhuaweloni he vha awela.
6 Wo nga kholomo yo hweswaho dzhogo
7 Maḁuvhani a thambulo ya u tambula hau,
8 Wo nga mbongola yo hweswaho masaga,
9 Musi Afrika Tshipembe lo siamela mbeda malaloni
10 Wa kundwa u vhona tshedza tshi tshi thoma u sendela.
11 Wo fa a wo ngo fa
12 U khou tshila naho zwo ralo
13 Hau vhwtswilo a vhu dzimi sa tshikenzenze
14 Vhu khou nzhangama sa mulilo wa munzhanganzhanga
15 Lwayoni lwau ho nambatela vha si na mbalo.
16 Nga nungo tshisima wo lingedza u kapa,
17 Maḁi a tshi thunyuluwa a wana wo no nenga,
18 Nga nungo tshedza wo lingedza u ri hovhela
19 Tshedza tshi tshi swika tsha wana wo no theuwa
20 Mavu a sa shone u nanzwa biko la muvhili wau.

3.1 Talutshedzani ndeme ya ipfi 'dzhogo' li re kha mutaladzi/vese 6 ya itshi tshirendo. (2)

3.2 No sedza thero/mulaedza watsho, tshirendo itshi ndi tsha lushaka-de? Tikedzani phindulo yanu. (2)

3.3 Talutshedzani zwine murendi wa itshi tshirendo a tama u bvisela khagala nga vese/mutaladzi wa 9. (2)

3.4 Ndi ufho muhumbulo muhulwane une murendi a toḁa u u bveledza nga tshirendo itshi? (2)

3.5 No sedza tshirendo itshi nga u angaredza, ni a pfela vhuḁungu Chris Hani? Tikedzani phindulo yanu. (2)

(2)
[10]

MBUDZISO YA 4: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi tevhelaho.

XUXUXU! – AA Mphaga

- 1 Xuxuxu mudzunga na lo phera dzothe,
- 2 Mudzungaulisa zwe wa khuba,
- 3 Dzhango a dadze a pembele,
- 4 Xuxuxu tsha mbiluni u a kundwa,
- 5 Mudzengamisa vhaiwe kha vhaiwe,
- 6 Phanzi muswikele u do guda,
- 7 Vha pfaho xuxuxu nga vha dzinge.
- 8 U khodwa lini awe madzanga o vhone?
- 9 Limai xuxuxu, do!
- 10 Thama-thama dza vha maswinaswina,
- 11 Shumai xuxuxu, do!
- 12 Mbevha na tshimange ndi mme na nwana,
- 13 Sa mphogoli vhukati we phongo!
- 14 Ha tumbi fhasi xuxuxu u la o ima,
- 15 Khali ya xuxuxu wela mulambo,
- 16 Mbodzambodzana vha la,
- 17 Khundavhalai kungela zwiambo,
- 18 A pfa tshino o takutshedza,
- 19 Tshino kha vha la tshila tsha vhano,
- 20 Tumulwa milenzhe xuxuxu zwi pfoo!

- 4.1 Talutshedzani zwine murendi a tama u ri vhudza nga mutaladzi/vese ya 1: 'Xuxuxu ... dzothe'. (2)
- 4.2 Ndi figara-de ya muambo ye murendi a i shumisa kha mutaladzi/vese ya 10? Sumbudzani maipfi o i bveledzaho/vhumbaho. (2)
- 4.3 Ndi ifhio ngeletshedzo ine murendi a tama u i isa kha vhavhali nga ndima/tshitanza tsha 1? (2)
- 4.4 Ndi vhudipfi-de ha murendi vhu bvukululwaho nga mitaladzi/vese dza 14–17? 'Ha tumbi ... kungela zwiambo'. Tikedzani. (2)
- 4.5 Ni a tendelana na na kuvhonele kwa murendi ku re kha mutaladzi/vese ya 20? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[10]**NA**

VHURENDI VHU SONGO RANDELWAHO/VHONWAHO (HA KHOMBEKHOMBE)**MBUDZISO YA 5: VHURENDI – MBUDZISO PFUFHI**

Vhalani tshirendo itshi nga vhuronwane uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi tevhelaho.

NNYI HAFHU? – LR Ndlovu

- 1 Nnyi hafhu a re tshimebi tsha u swoga Afrika Tshipembe
- 2 Ane sa Mandela vhuthihi sa tshithatha a sona
- 3 Mudzialufuno a songo ziamedzwaho nga linzhozi la vhunne
- 4 Ane a tshi kalaha khumbulo yawe sa vhulimbo i si nyethe.
- 5 U ngafhi ane nayo dzawe dza ambadzwa thovho dza Mandela
- 6 Ane khanzwu ya Mandela khae i si vhe tshikhotho
- 7 U ngafhi mualameli wa makumba e Mandela a thothonya
- 8 Ane lutshetshe ulwu lunu lwa dimokirasi a si ile u somba.
- 9 Nnyi hafhu ane sa Mandela lifhasi la fhululedza
- 10 A si tende u bambela ditimbuni la madzanga na dotshidotshi
- 11 Nnyi hafhu, vhothe vha tshi korolwa nga ndala ya vhurangi
- 12 Vha tshi ya nga dzina na vala u thusa.
- 13 Mandela nga a dovhe u mela nga huswa
- 14 Ikonomi ya lino i divhe u nwethuwa hafhu
- 15 Vhadvhi vha si thudzelwe bvungwi ha tshamudane
- 16 Ndi hone Afrika Tshipembe li tshi do shanduka Kanana.

- 5.1 Talutshedzani zwine murendi a tama u zwi bvisela khagala nga tshiga tsha u vhalala tshi re afho kha thoho ya tshirendo itshi. (2)
- 5.2 Ndi ifhio thekiniki/thikho/thodea ya vhurendi yo shumiswaho kha mutaladzi/vese ya 11? 'Nnyi hafhu, ... ya vhurangi'.
Sumbedzani uri i bveledzwa nga mini. (2)
- 5.3 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une murendi a tama u u bvisela khagala kha ndima/tshitanza tsha 3? (2)
- 5.4 Vhalani mutaladzi/vese ya 9: 'Nnyi hafhu ... fhululedza'.
Figara ya muambo yo shumiswaho kha uyu mutaladzi/vese ndi ifhio, nahone i ni disela kuhumbulele-de u ya nga ha tshirendo itshi? (2)
- 5.5 Ni a tendelana na na kuvhonele kwa murendi ku re kha ndima/tshitanza tsha 4? Tikedzani phindulo yanu. (2)

[10]**THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A: 30**

KHETHEKANYO YA B: NGANEA/FOLUKUŁOO

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha nganea kana folukułoo ye na guda FHEDZI.

NGANEA***NANDI NDI SHENGA?* – NE Sigogo**

Fhindulani MBUDZISO YA 6 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 7 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 6: *NANDI NDI SHENGA?* – MBUDZISO NDAPFU

Puloto ya nganea yo dzudzanyeaho tshidele i ita uri mafhungo a vhe o lunzhedzeaho nga ngona.

No sedza vhaanewa vhahulwane buguni iyi, sengulusani ndila ye muñwali a vha shumisa u bveledza puloto ya nganea iyi:

Vhulapfu ha maanea aṅu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 7: *NANDI NDI SHENGA?* – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tsha mafhungo tshi bvaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIPIDA TSHA A

'Avhasei haee wee! Ndi ri ṅwana u khou lidzwa nga nnyi?' 'Mmawe, ha khou lidzwa nga muthu, u khou lilela mpopi wa Tshifhiwa.' Ndi Avhasei a tshi fhindula mme. 'Avhasei, ni a ḍivha ni tou vha mammbonisaluno! Na u ni kaidza a ni pfi. Inwi ni ri izwi zwa u nkhwalela vhatu vhaṅu ṅṅe ndi do zwi kona? Hafhu ilo shenga arali la lila u mu luma ṅṅe ndi do mu lafhisa ngafhi ngauri tshilonda tsha shenga a tshi fholi? Nahone dzhenisani ṅwana wanga ngeno ngomu ṅḍuni inwi ni sa ofhi u luṅwa. No no zwi vhona ngafhi zwa muthu ane a bebwa e na maṅo? ṅṅe ndi khou ri naa inwi Avhasei no tou hangwa uri uyu ṅwana u pfi Muyanalo ngani, mpopi a nga si u wane ngauri hafhu khotsi awe vho ita tshiulu ngei mavhidani? Inwi ni khou ri a vhaṅwe mavhida o vhewa matombo ṅṅe a thi tami? Ndi a tama.'

5

10

Hayo mateketelo ane Vho Anna vha khou a teketela vha khou a ita vha tshi yela na khoroni, khamusi vha khou zwi itela uri na Vho Luvhani vhane vha khou shuma ngadeni yavho vha zwi pfe. Naho Vho Luvhani vho zwi pfa, a vho ngo vhuya vha sumbedza uri vho zwi pfa. Vho isa phanda na mishumo yavho sa vhunga a hu na tshine tsha khou itea.

15

A re Mutshutshu o mbo ḍi dzhia ṅwana wa mme awe a vhuya hayani, a ṅangana na avha vhane vha thusa hayani vha tshi ri vho no shela maḍi kha vhuye na ṅwana uri vha vha ṅanzwe. Nga madekwana musu Vho Madilaga vho no vhuya, Vho Luvhani vha dzula navho fhasi vha amba zwenezwi vha tshi khou dzedza.

'Hei, khotsi a Lufuno, namusi muya wanga wo khukhulisea.' 20
'Luvhani, muya wanu hoyu une na dzulela u u lema uri u sokou khukhulisea na nga thunzi i tshi fhira u do ri silinga. Ambaniha, hone divhani zwauri haano maduvha ni a ntsilinga.' Vho Madilaga vha ri u ralo vha lidza na tsanwa.

'Khotsi a Lufuno, vha nkangela mini sa tshikoli? Khezwi vha sa thomi vha thetshelesa nda amba nda fhedza vha konaha u nkhakhulula?' Vho Luvhani 25
vha amba vho fhola hu sa ngi hu na zwi re mbiluni yavho. Vha lavhelesa mukalaha wavho matoni. Naho vha songo fhindulwa vha amba zwine vha khou todu amba zwone.

[Ndimya ya 6]

- 7.1 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Luvhani na Vho-Madilaga mafhungoni e na vhalala afho ntha? (2)
- 7.2 Mafhungo e na vhalala afho ntha, a bvukulula hani mvumbo ya Vho-Luvhani? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.3 Talutshedzani uri siangane na fhethuvhupo zwi thusedza hani Vho-Anna uri vha vhone Tshifhiwa sa nwana a sa tangananedzei vhatshuni? (2)
- 7.4 Mafhungo e na vhalala a alusa hani thaidzo i re mutani wa ha Madilaga zwi tshi kwama zwe zwa bvelela nga murahu nganeani iyi? (2)
- 7.5 Mufhindulano u re vhukati ha Vho Luvhani na Vho Madilaga afho mafhungoni e na vhalala u na vhushaka-de na zwe zwa itea mathomoni a nganea iyi? (2)
- 7.6 Ndi ufhio mulaedza/pfunzo ine muwali a tama u i bveledza nga mafhungo a nganea iyi? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 7.7 Ndi afhio masiandaitwa e a vhangea nga kutshilele na kuhumbulele kwa Vho-Madilaga sa thoho ya muqi? Sumbedzani nga mbuno THARU. (3)
- 7.8 Talutshedzani ndivho ya muwali ya u ri nea Vho Nicholson sa muanewa a re na divho ya zwa tsedzuluso kha iyi nganea. (2)
- 7.9 Munyanya wa u pembelela u fhedza pfunzo ha Tshifhiwa, u thusedza hani u tandulula thaidzo ye Vho Luvhani vha vha vhe nayo? (2)
- 7.10 U ya nga kuvhonele kwanu, kutshilele kwa Vho Mainganye ni vhona ku tshi tangananedzea na tshitshavhani? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 7.11 No vha ni tshi nga itani arali no diwana ni kha nyimele ye Vho-Luvhani vha diwana vhe khayoy musiy vha tshi divhadzwa uri vho beba nwana a re na lino lithihi la ntha? Imelelani kuhumbulele kwanu nga mbuno THARU. (3)

[25]

ISHA LA MITODZI – NE Phaswana

Fhindulani MBUDZISO YA 8 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 9 mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 8: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO NDAPFU

Puloto ya nganea yo dzudzanyeaho tshidele i ita uri mafhungo a vhe o lunzhedzeaho nga ngona.

No sedza vhaanewa vhahulwane buguni iyi, sengulusani ndila ye muñwali a vha shumisa u bvedza puloto ya nganea iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 9: ISHA LA MITODZI – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzi no tshi tevhela.

TSHIPIDA TSHA B

'Vha ri mini khotsi a ...'

'Ndi khou ralo; ndi ene mazwale washu. Ni mu vhona hani?' Vho-Aifheli vha vhudzisa heyi mbudziso nga u vhona Vho-Maria vho sokou atama mulomo hu si na tshine vha kha di amba ngeno zwi khagala tshothe uri mihumbulo yavho i khou shuma nga luvhilo lu shavhisaho.

5

'N,N,N,N.' Ndi Vho-Maria vha pfallaho vha tshi ralo ngeno zwi tshi vhonala uri mihumbulo i na zwine ya khou amba zwone kana u dzudzanya zwone.

'Kani hu na zwiñwe? Khe ni tshi nga ni na zwine ni sa zwi pfesese?' Ndi Vho-Aifheli zwenezwi vhe kati na u reila goloi ngeno vha tshi ita vha tshi ri nga ito la monde, tshifhatuwo tsha Vho-Maria, tswe. Vha khou shavha u tou vha sedzesa sa izwi vhe kha mushumo wa u reila.

10

'Hai, a thi khou ri hu na zwiñwe lini. Ndi khou tou humbula nda wana uri ngoho hoyu nwananga a tshi vhambedzwa na Musatondwa, zwi tou vhonala zwavhudi uri hoyu wanga ndi ene mutuku, zwi tshi da kha maduvha a mabebo avho. Kha vha humbule uri divha le ra ya u vhona hoyu Musa ...' Vha katudzwa nga vhone Vho-Aifheli, 'Vhana havha ndi thangana nthihi. Zwauri hu na zwine zwa sumba uri Rotondwa ndi mutuku, nne u tou ni vhudza-vho, a thi zwi vhoni. Kha ri litshe havha vhana vha malane. Vhone vhañe vha a zwi divha uri muhulwane ndi nnyi; mutuku ndi nnyi. Hone ho tou tea uri wa musadzi a vhe mutuku? Vhathu kha ri bve kha maitele ane a ri lemedza ngeno a sa ri vhuedzi tshithu.'

20

'Itali vhone vha tshi nga tenda tshi no amba nne lini, hu do tou tea uri hu itwe zwine vhone vha funa fhanu Tshipate matsinai; he, khe mulayo wavho u tshi konda wa konda u fhira na nama ya mukala wa tholo? Hai, nne nwananga vha songo mu dzhenisa daka sa bofu lini. Hai, ngoho ndi nga si tende uri nwananga a dzhene kha haya mafhungo ndi tshi kha di tshila. Nne ndi khou ri hoyu Musatondwa vhuhulu u do bikela vhone, hu si nne lini, vha khou zwi pfa musi.' Ipfi la Vho-Maria lo vha li tshi vho pfalela ntha hezwi vha tshi rali. Mafo avho na one o vha o no tou vha one o shelwaho phiriphiri. 'Naa matsina Maria no dzhenwa ngani ...?' Vho-Aifheli vha ralo vha tshi vhudzisa vho mangala nga u vhona zwine mufumakadzi wavho a khou dzhiisa zwone haya mafhungo.

[Ndimba ya 11]

- 9.1 Ndi tshini tshi vhangaho khudano vhukati ha Vho-Maria na Vho-Aifheli mafhungoni a tshipida tshe na vhala? (2)
- 9.2 Mafhungo e na vhala afho ntha a bvukulula hani mvumbo ya Vho-Aifheli? Tikedzani phindulo yanu nga zwe zwa bvelela buguni iyi. (2)
- 9.3 Talutshedzani uri siangane na fhethuvhupo zwi thusedza hani u tanganya Rotondwa na Musatondwa zwi tshi kwama mafhungo a iyi nganea. (2)
- 9.4 Mafhungo e na vhala a alusa hani thaidzo i re mutani wa Vho-Aifheli zwi tshi kwama zwe zwa bvelela nga murahu nganeani iyi? (2)
- 9.5 Mufhindulano u re vhukati ha Vho-Aifheli na Vho-Maria afho mafhungoni e na vhala u na vhumani-de na zwe zwa itea mathomoni a nganea iyi? (2)
- 9.6 Ndi ufho mulaedza/pfunzo ine muwali a tama u i bveledza nga mafhungo a nganea iyi? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 9.7 Ndi afho masiandaitwa e a vhangea nga kutshilele na kuhumbulele kwa Vho-Loshani kha iyi nganea? Nani mbuno THARU. (3)
- 9.8 Talutshedzani ndivho ya muwali ya uri nea Alice sa muanewa a re khonani ya Maria ya mbiluni mafhungoni a iyi nganea. (2)
- 9.9 Munyanya wa mbingano ya Maria na Aifheli u thusedza hani u tandulula thaidzo ye Vho-Loshani vha vha vhe nayo? Khwathisedzani nga mbuno MBILI. (2)
- 9.10 U ya nga kuvhonele kwanu, kutshilele kwa Vho-Loshani ni vhona ku tshi tangedzea tshitshavhani? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 9.11 No vha ni tshi nga itani arali no diwana ni kha nyimele ye Vho-Aifheli vha diwana vhe khayoy musiy vha tshi wana zwauri Rotondwa a si nwana wavho? Khwathisedzani kuhumbulele kwanu nga mbuno THARU. (3)

[25]

KANA

FOLUKUŁOO***KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO – RV Tshikovhi***

Fhindulani MBUDZISO YA 10 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 11 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 10: *KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO* (MBUDZISO NDAPFU)

Mañwalwa a sialala a na mushumo wa u tsivhudza vhathu uri vha ðivhe vhubvo na ðivhazwakale ya vhupo na kutshilele kwa lushaka lwa havho.

No ðisendeka nga zwibveledzwa zwa sialala zwi tevhelaho, khwañisedzani vhungoho ha ðikumedzwa ði:

- Lungano: *Vhubvo ha dzina ða Makhado Tshilwavhusiku tsha Ha Ramabulana*
- Tshikhodò tsha sialala: *Vhañavhatsindi vha Thengwe*
- Mirero: - *Hu ambuwa vhuñanga, vhukololo a vhu ambuwi*
- *U lata ngoma hu a langanwa*
- *Mukapi wa tshisima as i munwi watsho*

Vhulapfu ha maanea añu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 11: *KHUVHANGANYO YA FOLUKUŁOO – MBUDZISO PFUFHI*

Vhalani TSHIPIDA TSHA C na TSHIPIDA TSHA D nga vhuronwane uri ni ðo kona u fhindula mbudziso dzo ðisendekaho khazwo.

TSHIPIDA TSHA C: LUNGANNO**KUDELE KWA LUFU – TZ Ramaliba**

'Salungano! Salungano!'

Kalekale musi lufu lu sa athu u vha hone, ho vhuya ha vha na mutangano wa vhathu vha tshaka dzothe vhe vha vha vha tshi khou tshila nga tshifhinga tshenetsho. Kha mutangano uyo ho vha hu tshi khou rerwa nga ha lufu. Vhañwe vhathu vho vha vha tshi sumbedza uri vha vhona tsha khwiñe ri sa fi ngeno vhañwe vha tshi ri tsha khwiñe ndi musi ri tshi fa. Mutangano uyo wo dzhia tshifhinga tshilapfu vhukuma hu sa tandwi ði no fukwa.

Nga murahu ha tshifhinga tshilapfu ha rumeliwa ðongololo na luaviavi uri zwi swikise vhumphiwa ha vhathu nga ha lufu kha Mudzimu.

Dongololo lone lo vha lo vhudzwa zwauri li swike li ambe zwauri vhatu vha khou tama u tshila vha sa fi u swikela nga hu sa fheli. Uyu wo vha u wone muhumbulo wa vhanzhi. 10

Dongololo lo mbo di takuwa na zwenezwo la dzhena ndilani. Luaviavi na lwone lwo mbo di laedzwa uri lwone lu ambe uri ndi khwiṅe vhatu vha tshi fa. Luaviavi lu tshi sala lu tshi takuwa ndi musi dongololo lo no vha kule vhukuma. 15

Zwenezwo zwa sia vhatu vhanzhi vhe na fulufhelo la uri hu do thoma u swika mulaedza wa dongololo. Dongololo musi li ndilani, ha swika he la tangana na mbula. La la la fura la edela henefho fhasi ha muri.

Luaviavi lwone lwa da lwa fhira lwa vhuya lwa thaphudza lwendo lu songo awela ndilani. Lu tshi swika lwa swikisa mulaedza wo ralo nahone wa tanganedzwa. Ha pfi lu swike lu ambe zwauri vhatu vha do fa. 20

Dongololo li tshi karuwa la mbo di dovha la dzhena ndilani. Li tshi kha di vha vhukati na lwendo la tangana na luaviavi lu tshi vho humela murahu. Lo ri u swika la nekeda khumbelo ya uri vhatu vha khou tama u tshila vha sa fi u swika nga hu sa fheli. Zwe la vhudzwa zwo vha zwa uri ho tanganedzwa fhungo la u thoma; ngauralo vhatu vha do fa. Ndi henefho he lufu lwa thoma hone. 25

Ha vha hone u fa ha lungano.

[Siatari la 95]

MBUDZISO: TSHIPIDA TSHA C

- 11.1 Talutshedzani tshine tsha khou vhangwa khudano afho mafhungoni e na vhala. (2)
- 11.2 Sedzani maipfi aya afho lunganoni: 'Salungano! Salungano!'
Muanetsheli u khou tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 11.3 Mafhungoni e na vhala, muanetsheli u tana hani mvumbo ya dongololo? (2)
- 11.4 Ndi afhio masiandaitwa e a vhangwa nga nthani ha kutshilele kwa dongololo u ya nga lungano ulwu? (2)
- 11.5 Mutaladzi wa uri, 'Ha vha hone u fa ha lungano', u ni disela tshifanyiso-de muhumbuloni? (2)
- 11.6 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muanetsheli wa lungano ulwu a tama u u pfukisela kha vhavhali? (2)

- 11.7 Nga mbuno THARU talutshedzani zwe na vha ni tshi nga ita arali no vha no newa mulaedza we wa vha wo fariswa dongololo. (3)

NA

TSHIPIDA TSHA D: VHURENDI HA SIALALA (TSHIKHODO)

TSHIKHODO TSHA THOVHELE VHO RASIMPI PHIRIPHIRI TSHIVHASE – VR Tshikovhi

1	Ndi nne Phiriphiri Tshivhase
2	Muri wa u vhavha
3	Ndi a vhavha sa phiriphiri
4	A thi liwi.
5	Ndi muri wa makhuwa
6	Tshivhasa-midi ya vhaiwe
7	Wanga wa sala wo tshena
8	Wa ha Mankili Mankili!
9	Ndi Ramarumo maguvho a Nwali!
10	Ene a halifhaho e thovhoni!
11	Ene mulwa o furalela muhataha!
12	Tshivhase-midi-ya-vhathu ... ahee!

MBUDZISO: TSHIPIDA TSHA D (TSHIKHODO)

- 11.8 Talutshedzani zwine murendi a toda u vhudza vhathu/vhavhali nga mutaladzi/vese ya 3:
'Ndi a vhavha sa phiriphiri' (2)
- 11.9 Kha mutaladzi/vese ya 8, murendi u shumisa ndovhololo ya ipfi 'Mankili Mankili!' Talutshedzani mushumo wa iyi ndovhololo. (2)
- 11.10 Talutshedzani uri ndi ngani Ramarumo o tou bulwa nga dzina kha mutaladzi/vese ya 9 afho tshirendoni. (2)
- 11.11 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane u bveledzwaho nga tshikhodo itshi zwi tshi kwama Thovhele Vho Rasimphi Phiriphiri Tshivhase? (2)
- 11.12 Ni vhona kutshilele kwa Thovhele Vho Rasimphi Phiriphiri Tshivhase kwo bulwaho kha mitaladzi/vese ya 6–7 ku tshi tangedzea?
Tikedzani phindulo yanu. (2)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 25

KHETHEKANYO YA C: DIRAMA

Fhindulani mbudziso NTHIHI i bvaho kha dirama ye na guda FHEDZI.

U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – IP Demana

Fhindulani MBUDZISO YA 12 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 13 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 12: *U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO NDAPFU*

Bugu ya dirama yo nwalwaho tshidele i takadza nga u vha na khudano vhukati ha vhatambi/vhabvumbedzwa u itela u totomodza puloto.

No disendeka nga likumedzwa ili, sengulusani ndila ye muniwali a ola ngayo Mashudu u disa/bveledza khudano vhukati hawe na vhaanewa vhahulwane buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450.

[25]

MBUDZISO YA 13: *U LEMA HU FHIRA U LOTSHELWA – MBUDZISO PFUFHI*

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIPIDA TSHA E

MASHUDU:	Mmawe, ngoho ndi hafha ndo ita na u tangana thoho. A thi divhi uri ndi nga dzhia mini nda vhea mini. Baba na u mmbona a vha tsha funa. Ndi do tou sa tsha bva khamusi zwi nga fhela.	
VHO-MARITA:	Inwi ni khou vhuya na dinwa nga khotsi anu, vha do hangwa! Ni do sa tsha bva na tou vha musidzana-de! Rine ri bva ri ngafhi? Rustenburg na Venda ndi tsini na tsini? Arali ri twe ro dzula hayani ndi musi ri ngafhi zwino? Inwi arali hu na hune na khou funa u ya tshimbilani, tenda na vhuya hu tshe na tshifhinga.	5
MASHUDU:	Hai, vhone mmawe, zwa mulovha a thi tsha toda u dovha nda zwi vhona lini. Hafhu ndi hafha a thi divhi uri na nda ndi do tou bvela hani. Ndi na u shona vhone mmawe, hu si hezwi lini! Ngavhe zwi vhe zwo itea nga Swondaha ndi musi matshelo munangoni watsho ndi sa kandi. Ndi a zwi divha uri shango li khou bvuma lothe nga haya mafhungo, a vha ambi nga Khwathisani? U nga si vhuye wa ri u tou vha khaladzi anga we a mama a ntsiela lini. Wa tou ri ndi tou amba-vho nae zwavhudi, hai, wo lu ritha. U do vhudzwa vhubwa na vhuguluvhe. Zwino nda tou ralo nde nda kwata, hai, u do tou zii a tshi yo vhudza baba.	10 15 20

- VHO-MARITA: Zwa mulovha a zwo ngo ndinela hone. Zwino afho ho zwimbaho a hu khou vhavha naa niwananga? Ngoho khotsi anu vha a konda niwananga. Uyu Khwathisani ene-vho ha ngo vhuya a diimisela u pfa muhumbulo wa muñwe lini. A thi divhi na mulayo wa hone o u wana ngafhi? A vhuya a tou ri ha pfi mafhungo a vhasadzi zwo fhela. Khotsi vha vhuya vha tou ri 'Khwathisani', u do wana muthu a tshi tou nga a sa vundekana a tshi ya henengei. (*Vho-Marita vha ralo vha sea sa muthu ane a khou pfela vhutungu hoyu niwana wavho.*) 25
- MASHUDU: Izwi zwa uyu ngoho u nga vhuya wa ri a si zwa fhedzi. Areḍi mmawe! Ndi fhano ndi na ndala khulu heyo. A thi divhi na uri ndi nga tou la mini. (*U ralo a mbo di rothisa mitodzi.*) 30
- VHO-MARITA: Ndi ni itele tie kana gofhi naa niwananga? Arali ni khou toda nyamunaithi u hone firidzhini, kani ndi ni dzhie wone!
- MASHUDU: A hu tshe na tshinwe tshine nda toda. Zwenezwo zwi do vha zwo luga. (*U ralo o di dzula kha sofa. Hu dzhena Khwathisani.*) 35
- KHWATHISANI: Naa vhone vha do vhuya vha awela-vho lini? Ndi amba hune vha kha di tva vha tshi shishinika na dzibodo ngeno iyi ndeniwa yavho yo dzula i si khou ita tshithu. Vha vhona hu hone vha tshi khou tonda naa? Vhone na munangoni watsho u nga si humbule uri vho swika lini. 40

[Luta 1, Bono III]

- 13.1 Ndi mini tshi vhangaho khudano afho mafhungoni e na vhala? (2)
- 13.2 Ndi mvumbo-de ya Vho-Marita yo taniwaho nga mafhungo aya e na vhala? Ndi ngani ni tshi ralo? (2)
- 13.3 Mafhungo aya e na fhiwa a tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 13.4 Vhalani mitaladzi ya 4–9: 'Inwi ni khou vhuya ... na tshifhinga'.
Talutshedzani uri kuambele kwa Vho-Marita ku dzhia munna wavho Vho-Nefefe sa muthu-de mafhungoni ayo e na vhala. (2)
- 13.5 Sumbedzani hune Vho-Marita na Vho-Nefefe vha fhambana hone zwi tshi da kha kualusele kwa vhana. (2)
- 13.6 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muñwali wa bugu iyi a tama u u fhirisela kha vhavhali? (2)
- 13.7 Ndi ifhio ndivho ine muñwali a tama u i bveledza nga u shumisa Mashudu sa mubvumbedzwa buguni iyi? Tikedzani phindulo yanu. (3)
- 13.8 Talutshedzani masiandaitwa o vhangwaho nga ndila ye Vho-Marita vha alusa Mashudu ngayo. Bulani ZWIRARU. (3)

- 13.9 Ndi ufho mudzedze wa tshifhinga u bvukululwaho nga mufhindulano vhukati ha Vho-Marita na Mashudu afho mafhungoni e na vhala? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 13.10 Nga kuvhonele kwanu, ni vhona ndila ye Vho-Nefefe vha vha vha tshi fara muta wavho ngayo i yone yo teaho naa? Imelani muhumbulo wanu nga u netshedza mbuno THARU. (3)
- 13.11 Ni a pfela vhutungu Vho-Marita kha zwe vha tangana nazwo musi bugu ino i tshi fhela? Tikedzani muhumbulo yanu. (2)
[25]

TSHILWAVHUSIKU – TT Mudau

Fhindulani MBUDZISO YA 14 (mbudziso ndapfu) KANA MBUDZISO YA 15 (mbudziso pfufhi).

MBUDZISO YA 14: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO NDAPFU

Bugu ya dirama yo nwalwaho tshidele i takadza nga u vha na khudano vhukati ha vhabvumbedzwa u itela u totomodza puloto.

No disendeka nga likumedzwa ili, sengulusani ndila ye muwali a tana ngayo mavhuru/maforoterekere u bveledza khudano vhukati ha vhaanewa vhahulwane buguni iyi.

Vhulapfu ha maanea anu vhu vhe u bva kha maipfi a 400 u ya kha a 450. [25]

MBUDZISO YA 15: TSHILWAVHUSIKU – MBUDZISO PFUFHI

Vhalani tshipida tshi tevhelaho tsho bviswaho buguni iyi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo disendekaho khatsho.

TSHIPIDA TSHA F

VHO GANGASHE:	<p>Vhukuma, hafhala! Ndi hone he makolomo anga nda swogela a tou nona o nona. Ndi fhethu he ha vha hu malisoni a vhalisa vhangana. Ndi hone he musi ndi muthannga nda pandamedza ntsa nda i fara nga mulenzhe. Zwino lo no vha linwe shango. Linwe shango line ndi sa athu u li vhona. Namusi ndi tshi sedza ndi tou sumba uri hafhala ndi hone marubini a vhokhotsi anga. Zwi tou vha khagala uri a hu tshe na mupfuluwo hafha fhethu. Ro dodzwa museto matoni. Namusi ri vho itwa matsilu. Ndo dinwa nge nda tswelwa thalukanyo thavhani nga mukovho. U bvisa mulomo namusi zwi vho kona. Ndi muina we nda bwa; wo sema mano u lila u ngodimisa.</p>	5 10
---------------	--	---------

(Hu dzhena Mudinda)

MUDINDA:	Mbilalume! Khakhamela! Thindi ndi a midza! Muhali, hu na vhaeni vho ri kandaho, vha toda u swikiswa musanda.	15
VHO GANGASHE:	Ndi vhoneyi vhonevho?	
MUDINDA:	Ndi vhatu vha mitsindo mune wanga. A vha bulwi nga madzina. Ndi tata u miliswa tshivhindi.	
VHO GANGASHE:	Kha vha swikiswe fhanu pfamoni. <i>(Hu dzhena mukoma wa Litshovhu, Vho Lumbule; na gota nga dzawe Mudzulikutama. Hu bva Mudinda wa musanda.)</i>	20
MUKOMA:	Nne Vhafuwi vhangha, ndo diswa nga mafhungo ane ndi si tsha funa u a dovhola.	
VHO GANGASHE:	Ndi mukosi wa duvha liiwe na liiwe vhakoma.	
VHO MUDZULIKUTAMA:	Khotsimuhulu. Shango li khou sukalea. Shango kha li dzivhelwe heli. Langa ndi lenelo.	25
VHO LUMBULE:	Na nne ndi ima na lenelo.	
VHO GANGASHE:	Ngavhe Thovhele nga ethe a tshi zwi pfesesa.	
VHO MUDZULIKUTAMA:	Thovhele ndi munna wa vhuṭali. Thovhele nga a lalame.	
VHO GANGASHE:	Ri thoma ngafhi?	30
MUKOMA:	Mune wanga. Nwana wa Mmbangiseni o huvhadzwa. Nazwino ndo pfa fhungo la uri muya wawe a wo ngo kona u kondelela u bodekana ha shambo lawe. Nazwino o ri sia madautsha ano.	
VHO GANGASHE:	Nga Nyawasedza! Langa pfumo ndi a tutula! Ndi no di sunda Ntsundeni uri a nṭodele mukumba wa ndau Niani. A sa vhuya nawo u do miliswa tshivhindi li nthha ha thoho. Nne a thi tsha toda mmbi ya magoswi lini. Mutenda ndo mu ruma uri a vhuve na lunanga lwa nari. Arali midzimu ya hashu yo nndata, khwine ndi bvule heyi nguvho ye nda ambadzwa, i newe muthannga wa vhuhali. Naa ri tshe ro lindelani? Naa ri ofhani mvula ro no naiwa? Tshifhinga tshi khou dadamala. Hu pfi mushavhamvula vhilula u songo shavha dumbu lo no swika.	35 40

[Luṭa 2, Bono iv]

15.1 Ndi mini tshi vhangaho khudano mafhungoni aya e na vhala? (2)

15.2 Ndi mvumbo-de ya Vho-Gangashe yo taniwaho nga mafhungo aya e na vhala? (2)

- 15.3 Mafhungo aya e na fhiwa a tana tshipida tshifhio tsha puloto? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.4 Vhalani mutaladzi wa 29: 'Thovhele ndi ... nga a lalame'.
Talutshedzani uri kuambele kwa Vho-Mudzulikutama ku dzhia Thovhele sa muthu-de mafhungoni ayo e na vhala? Bulani ZWIRARU fhedzi. (3)
- 15.5 Sumbedzani hune Vho-Gangashe na Vho-Mudzulikutama vha fana hone zwi tshi da kha maimo avho na kuvhonele kwavho kwa zwithu. (2)
- 15.6 Ndi ufhio muhumbulo muhulwane une muñwali wa bugu iyi a tama u u fhirisela kha vhavhali? (2)
- 15.7 Ndi ifhio ndivho ine muñwali a tama u i bvedza nga u shumisa Khosikhulu Thovhele Tshilwavhusiku sa mutambi muhulwane buguni iyi? (2)
- 15.8 Talutshedzani masiandaitwa o vhangwaho nge musanda Swongozwi wa tendela vhaeni/maforotereke vha tshi awela shangoni lavho. Bulani ZWIRARU. (3)
- 15.9 Ndi ufhio mudzedze wa tshifhinga u bvukululwaho nga mufhindulano u re afho mafhungoni e na vhala? Tikedzani phindulo yanu. (2)
- 15.10 Nga kuvhonele kwanu, ni vhona uri nndwa ye ya vha hone vhukati ha vha Swongozwi na maforotereke yo vha yo tea naa? Tikedzani vhuimo hanu nga mbuno THARU. (3)
- 15.11 Ni a pfela vhutungu maforotereke kha zve vha tangana nazwo musi bugu ino i tshi fhela? Tikedzani vhuimo hanu. (2)

[25]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 25
MARAGAGUTE: 80